

Polní pokusná stanice MENDELU v Žabčicích slaví 100 let

Doc. Dr. Ing. Pavlína Smutná, Doc. Ing. Vladimír Smutný, Ph.D., Ing. Stanislava Žižlavská; Mendelova univerzita v Brně

Na historii Polní pokusné stanice v Žabčicích by se bezesporu daly vyučovat dějiny rozvoje polního pokusnictví, ale také rozvoje rostlinné výroby v naší zemi. Během stoleté existence byla činnost stanice silně ovlivněna politicko-hospodářskými podmínkami, které v jednotlivých obdobích panovaly v naší zemi, přesto si však po celou dobu zachovala prvotní poslání sloužit výzkumu a praktické výuce, pro které byla zřízena.

O zahájení pokusnické činnosti v Žabčicích bylo rozhodnuto v roce 1926. „Pro řádné pokusnictví a vyučovací praxi jest zapotřebí vybudovati samostatnou stanici pokusnou na pokusném statku školním v Žabčicích. Nutno počítati s tím, aby byla zařízena moderně, aby mohla dostáti nejen vědeckým a pokusným úkolům ústavu a také statku, nýbrž i podporovala řádný výcvik posluchačů, aby si odnesli úplnou znalost metodiky zemědělského pokusnictví. Jest nezbytno proto, že praxe posluchačů

v oboru pokusnickém musí býti systematická a toho nelze docílit bez zapracovaných sil ve stanici.“ uvedl ve zdůvodnění potřeby zřídit stanici tehdejší rektor prof. Chmelař.

Odborníci působící na Vysoké škole zemědělské v Brně (dřívejší název Mendelovy univerzity v Brně), která byla založena v roce 1919, si již od počátku uvědomovali, že pro výukovou a výzkumnou činnost potřebují zemědělský podnik. Po šestiletém vyjednávání tehdejší ministr zemědělství rozhodl o při-

dělení žabčického statku do správy školy s tím, že zde bude nadále probíhat produkční výroba a zároveň zde bude zřízeno zázemí pro výzkum a demonstrační činnost.

Zpočátku byla činnost statku zaměřena na zmapování přírodních podmínek pro hospodaření a na zajištění potřebného zázemí pro výzkum a výuku, již **v roce 1926** byla například podána žádost na ministerstvo zemědělství o finanční podporu na nákup zařízení pro umělé zadržování a bylo také vybudováno ubytování pro posluchače povinných praxí a sezonní pracovníky.

V roce 1931 byla v areálu statku zřízena agrometeorologická stanice a ve spolupráci se zemědělským výzkumným ústavem nastal velký

rozvoj pokusnické činnosti zaměřené na odrůdy a agrotechnické postupy u hlavních plodin. Výměra pokusů v tomto období dosahovala 6–14 ha, přičemž statek hospodařil na cca 360 ha orné půdy. V historických záznamech je doloženo, že v roce 1931 živý inventář k obhospodařování půdy zahrnoval 35 párů tažných zvířat, a to 16 párů koní (obr. 1) a 19 párů volů. Nicméně již ve 30. letech 20. století byla snaha nahradit tažná zvířata stroji, dochovaly se záznamy o zakoupení tzv. parního pluhu (obr. 2) k hluboké orbě, který byl první v Evropě, a také stacionární mlátičky pro polní výmlat obilí, v obou případech s využitím parní lokomobily.

Hospodářská **krize 30. let** a následující odbytové problémy významně ovlivnily i polní pokusnictví. Stěžejní zájem byl o plodiny poskytující výživu lidem (obilniny - obr. 3, luskoviny, olejniny, rané brambory) a zvířat (pěstování kukuřice - obr. 4, 5 a slunečnice na síláž), významné byly také pícninářské pokusy zahájené od roku 1928. Byly také prováděny rozsáhlé srovnávací odrůdové zkoušky, jako součást státního zkoušení odrůd. Zvláštní pozornost byla věnována tabáku (kolekce 35 odrůd tabáku různé provenience), kdy byla vytvořena a v praxi ověřena pěstební technologie zahrnující předpěstování rostlin v pařeništích, výsadbu na pole, ošetřování během vegetace a sklizeň, včetně úpravy, fermentace a sušení listů.

Podrobně zpracované informace o aktivitách v tomto období najdeme v brožurách prof. Chmelaře nebo publikacích prof. Nováka. Důležitou součástí pokusnické činnosti byla každoroční publikace výsledků v odborném a vědeckém tisku, jako byl týdeník Československý zemědělec a Věstník Československé akademie zemědělské. V roce 1931 byl na statku v Žabčicích uspořádán mezinárodní kongres. Ve zprávách z tehdejší

Obr. 1: Koňský potah

Obr. 3: Sklizeň obilnin maloparcelní sklizecí mlátičkou (60. léta 20. století)

Obr. 2: Parní pluh

Obr. 4: Ruční loupání palic kukuřice (1931)

doby je uvedeno, že statek ročně navštívuje 500–600 zájemců o nové poznatky z celé republiky i z ciziny.

Velmi složitá situace nastala na žabčickém statku během **okupace po roce 1938**. Po zatčení a popravě správce statku Ing. Čermáka, který byl rovněž dlouholetým odborným pracovníkem ředitelství, byla na statek uvalena nucená správa. Výzkumná činnost byla pozastavena, pokračovaly pouze srovnávací odrůdové pokusy, na kterých mělo zájem válečné hospodářství.

Po válce bylo nutné zdecimované hospodářství statku obnovit. V této době započal rozvoj výzkumné činnosti ve spolupráci s přednostou Ústavu pro pěstování polních plodin, pozdějším prof. Šimonem. Důležitým milníkem byla přestavba bývalé mlékárny na zázemí pro pokusnickou práci, byla zřízena rozborovna, laboratoř, váhovna, sklady i kancelář pro vedoucího.

Po **roce 1950** došlo v tehdejší Československé republice, stejně jako v dalších zemích, k významné změně způsobu hospodaření, která byla vyvolána zaváděním strojů a minerálních hnojiv. Bylo nutné vypracovat a ověřit nové agrotechnické postupy, zvýšil se význam osevních sledů pro udržení půdní úrodnosti a z důvodu lepšího využití mechanizace docházelo k tvorbě větších půdních celků. Dlouhodoběji koncipované pokusy s osevními sledy vyžadovaly trvalé experimentální plochy, proto bylo v **roce 1964** rozhodnuto o vyčlenění samostatného honu s názvem Obořa pro pokusnickou činnost. Tento hon o výměře 23 ha byl později oplocen a byla na něm zřízena nová agrometeorologická stanice, která nahradila původní stanici v areálu statku. Do dnešní doby jsou zde zakládány rozsáhlé agrotechnické pokusy s různými plodinami, ten nejstarší, s monokulturou jarního ječmene, nepřetržitě pokračuje již od roku 1970.

V **roce 1983** bylo zázemí pro pracovníky stanice přemístěno do nové budovy v areálu statku, která byla vybudovaná pro pedagogicko-výzkumnou činnost Agronomické fakulty. Tyto prostory sloužily až do roku 2012, kdy se podařilo získat finanční prostřed-

Polní den MendelAgro 2026

Přehlídka polních pokusů

5. 6. 2026, 9–13 hod.

Polní pokusná stanice MENDELU v Žabčicích
Více informací na af.mendelu.cz/mendelagro

Hlavní témata

■ Počasí a jeho extrémny

Dopady sucha, klimatické změny a extrémních výkyvů počasí na zemědělskou produkci.

■ Odrůdy, agrotechnika, ekonomika

Výběr vhodných odrůd, efektivní pěstební postupy a optimalizace nákladů.

■ Integrovaná ochrana rostlin = cesta pro budoucnost

Udržitelné přístupy k ochraně plodin s důrazem na ekologii a omezení chemie.

■ Smart farming ve výživě a ochraně rostlin

Využití moderních technologií, dat a precizního zemědělství v praxi.

Akce se koná v rámci projektu 9.F.m. - Demonstrační farmy, podpořeného Ministerstvem zemědělství.

Obr. 5: Mechanizovaná sklizeň kukuřice na siláž (1964)

Obr. 6: Pozemek Polní pokusné stanice v Žabčicích (letecký snímek)

ky na stavbu provozního objektu přímo na pokusném pozemku. Nová stanice významně zlepšila pracovní podmínky a také usnadnila zapojení studentů do praktické činnosti.

V **posledních 30. letech** došlo také k intenzivnímu rozvoji spolupráce s firmami. Na pokusné stanici každoročně probíhaly tzv. kontrolní dny, které se po roce 1989 postupně transformovaly v prezentační akce pro odbornou veřejnost spojené s přehlídkami pokusů. Od roku 2005 se na organizaci polního dne začaly podílet firmy a počet účastníků se zvýšil na 400–600. V roce 2010 byl tradiční červnový polní den přejmenovaný na **MendelAgro** a zavedl se zářijový polní den zaměřený na kukuřici a slunečnici, který se od roku 2021 pořádá s názvem **MendelSun**. Z hlediska významu a návštěvnosti patří tyto 2 polní dny k nejnavštěvovanějším prezentačním akcím pořádaným Agronomickou fakultou.

Díky podpoře fakulty a Školního zemědělského podniku se postupně podařilo obnovit a dopl-

nit strojní a přístrojové vybavení a nyní stanice disponuje moderní pokusnickou technikou potřebnou pro zakládání, ošetřování a sklizeň pokusů s různými plodinami, včetně zajištění základních posklizňových rozborů. Rozvíjí se zde také některé nové trendy, jako je dálkové hodnocení heterogenity půdy, stavu porostů či zaplevelení v rámci precizního zemědělství nebo hospodaření v souladu s principy ekologického či regenerativního zemědělství.

V současnosti stanice pokrývá celou škálu aktivit od výzkumné činnosti v rámci grantových projektů, spolupráce s firmami na bázi smluvního výzkumu, řešení studentských závěrečných prací a zajištění praktické výuky posluchačů různých oborů až po demonstrační činnost a poradenství. Na práci stanice se podílejí zaměstnanci čtyř ústavů Agronomické fakulty, konkrétně Ústavu agrosystémů a bioklimatologie, Ústavu pěstování, šlechtění rostlin a rostlinolékařství, Ústavu půdoznalství a výživy rostlin a Ústavu výživy zvířat a pícninářství, jejichž spolupráce je nezbytná pro další rozvoj.

Na závěr lze konstatovat, že záměr profesorů před 100 lety, kteří se zasloužili o to, aby nově zřízená vysoká škola získala zemědělský objekt, „na němž by mohla posluchače seznamovat s praxí zemědělskou, na němž by jednotliví profesori vysoké školy a jich vědecký personál mohli vědecky pracovat a konečně proto, aby zde mohla vysoká škola poznatky uplatnit v praxi zemědělské a prospěti tak zemědělské veřejnosti“, jak je uvedeno v jednom dopisu adresovaném ministroví zemědělství tehdejšího Československa, byl naplněn a je stále aktuální. Věřme, že i do budoucna se bude polní pokusnictví v Žabčicích nadále rozvíjet a samotná Polní pokusná stanice (foto 6) bude důstojným zázemím pro další výzkumné pracovníky a studenty Mendelovy univerzity v Brně.

Poděkování patří pracovnícím Univerzitního archivu MENDELU (jmenovitě M. Tápalové, N. Faltýnkové a M. Zachové), které připravily historické dokumenty ke zpracování článku.

☞